

Pospíšil, Ivo

Knížka o středověké Rusi : domácí a cizí

Opera Slavica. 2007, vol. 17, iss. 3, pp. 58-60

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117280>

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

evropských souvislostí. V dnešní době, tíhnoucí ke studiu areálových komplexů, se může stát zdrojem zajímavých impulsů¹. V podobnom duchu je ladený aj príspevok *Krejčího syntetizující bohemistická kniha*, v ktorom sa Jiří Kudrnáč (Brno) zamýšľa nad dielom *Česká literatura a kulturní proudy evropské* (1975). Zaujímavým príspevkom do mozaiky myslenia Karla Krejčího je aj štúdiá Krystyny Kardyni-Pelikánové (Brno) *O warsztacie naukowym Karola Krejčego*. So štúdiou Iva Pospíšila (Brno) *Karel Krejčí, jeden sborník a úloha tzv. fyziologií* sa ponárame do tzv. fyziológie Karla Krejčího. Polonisticky koncipovaný je článok Ludvíka Štěpána (Brno) *W. S. Reymont a B. Prus z perspektivy Karla Krejčího*.

V centre pozornosti príspevkov Miloša Zelenku (Praha – České Budejovice) *K metodologickým otázkám sociologického konceptu Karla Krejčího* a Josefa Vláška (Praha) *Cesta Karla Krejčího k neopozitivismu* je metodológia diela Karla Krejčího. Ich cieľom je ukázať na schopnosť Krejčího postupovať synteticky v komparatistike. Iný prístup k prezentácii myslenia a diela Karla Krejčího nám ponúkajú články Jaroslava Stříteckého (Brno) *Karel Krejčí: Čech, co všude bratry má, Velevrchlický a Schopenhauer* a Jana Zouhara (Brno) *Čech a Evropa*. Ide o pohľad filozofa a estetika. Pavol Winczer (Viedeň - Bratislava) predstavuje literárneho historika Karla Krejčího vo svojom príspevku *Karel Krejčí jako univerzitní didaktik z úplně iného pohľadu, z pohľadu jeho pôsobenia ako vysokoškolského pedagóga*. Polonistka Hana Voisine-Jechová (Paríž) v štúdií *Lidská identita a motiv toho, co nelze vyjádřit, u Mickiewicze a Máchy v rámci slovanských literatur* ponúka vnímanie slovanských literatúr prostredníctvom myslenia Karla Krejčího. Zaujímavý je príspevok Anny Zelenkovej (Praha) *Poznámky k habilitačnímu konaniu Karla Krejčího*, v ktorom popisuje púť Karla Krejčího od jeho študentských čias až po habilitáciu. Interesantná je aj autentická *Zpráva komise o habilitační žádosti p. dra Karla Krejčího z oboru dějin literatury polské*, ktorou Anna Zelenková uzatvára životnú púť významného českého slavistu, komparatistu a literárneho historika.

Zborník *Karel Krejčí a evropské myšlení* považujem za vzácné pripomenutie si konkrétneho myslenia, spôsobu vnímania literatúry a človeka, ktorý ovplyvnil rozvoj slavistiky a má nezastupiteľné miesto v európskom myslení.

Vladimír Biloveský

Knížka o středověké Rusi: domácí a cizí

Komendová, J.: **Středověká Rus a vnější svět. Obraz cizích kultur v písemnictví Rusi 11.-14. století.** MONSE, Katedra historie FF UP, knižnice VERBUM, sv. 15, 140 s.

Práce olomoucké historičky a rusistky je typickým príkladom díla mezního, hraničného: pohybuje sa v rečišti obecných dejín, dejín kultúry a literatúry a také miesty jej poetiky, zasahuje trošku do sémiotiky, ale také cultural studies a area studies, pričom hbité využíva módných výzkumů časoprostorových, které prožívaly konjunkturu od 70. let minulého století a byly u nás některými badateli protražovány v podstatě do konce století.

¹ Kšicová, D.: Stále aktuální badatel. In: Karel Krejčí a evropské myšlení. Slavistická společnost Franka Wollmana, Brno 2006, s. 12.

Knihu, kterou recenzovali historička Libuše Hrabová a rusistky Oľga Kovačičová a Světlá Mathausarová (†2006), stojí za přečtení a pro studenty dějin východní Evropy, byzantologie, resp. literární historie a teorie může být příjemným osvěžením a studnicí faktů a inspirací.

Autorka vychází z již dobře známé a často kultivované, ale přece jen účelné a produktivní antinomie vlastní (domácí) – cizí. O tom pojednává první kapitola směřující k dialogu kultur. Studie J. Komendové je vlastně tematická, hledající stopy cizího v domácích literárních dílech, hodnocení cizinců, cizích náboženství, prostě cizího prvku. To s sebou ovšem nese problém: jak budeme definovat cizí a jak domácí. Raději bych tu proto volil pojmy autochtonní a alochtonní (ve smyslu zvnějšku přinesený, zavlečený), ale ani to není v prostředí prvního státu východních Slovanů – Kyjevské Rusi (kde vlastně všechno literární je alochtonní) – lehké. Kdysi jsem navrhoval pokládat za autochtonní nejen východoslovanské a staroseverogermánské (varjažské, vikingské, normanské), ale i byzantské, naopak za alochtonní spíše prvky západoevropské.¹ Jak však zacházet s prvky asijskými (mongolsko-tatarskými), které začínají být od 13. století součástí autochtonního východoslovanského prostředí, které se mu předtím brání (asijské látky se na Rus dostávají skrze Balkán nebo i střední a západní Evropu)? Jinak řečeno: prostor domácího a cizího je historicky proměnný, relativní: to, co je včera cizí, je zítra již domácí, co je v jedné souvislosti alochtonní, je v jiné autochtonní. Jinak řečeno: východoslovanská půda (raději bych užil tohoto slova; i slovo „Rus“ je – jak je dobře známo – historicky zapeklitě víceznačné, nehledě na jeho etymologii) je typický produkt několikerého skládání domácího a cizího, které se posléze stává domácí (dost se v tom podobá například Anglii). V podstatě vše klíčové v Kyjevské Rusi z hlediska literárního je cizí nebo vzniklo kontaminací zavlečeného cizího invazního prvku a domácího podloží. Když připustíme klíčivost antinomie vlastní (domácí) – cizí, musíme si být těchto složitostí až labyrintických vědomi.

Dílo za dílem pak autorka probírá základní staroruské (starovýchodoslovanské, kyjevské) texty v podstatě až do období těsně po pádu Kyjeva, tedy do druhé poloviny 13. století. Najdeme tu pěkné pasáže a dobře napsané komentáře k *Slovu o Zákoně a Milosti metropolity Ilariona*, *Vyprávění o starých časech* (Nestorově kronice/letopisu), k rituálnímu putování na svatá místa/cestopisu *Putování do Palestiny* (do Svaté země) *igumena Daniela* (Daniila), ke kyjevskému letopisu, *Kyjevsko-pečerskému paterikonu* (pateriku), *Haličsko-volyňskému letopisu*, k *Slovu o zkáze Ruské země*, *Kázáním Serapiona Vladimírského*, k *Životu Alexandra Něvského* a k *Legendě o Dovmontovi* aj. Vše z pozice vlastního a cizího, resp. přítomnosti cizího v textu literárního artefaktu. Leccos mi tu z této produkce chybí. A ještě jsou tu drobnosti, jako jepotřeba jazykově ujednotit uzuální názvy

¹ Viz naši stať a monografie *Existence, struktura, rozpětí a transcendence staroruské literatury* (Poznámky k některým metodologickým problémům). *Slavica Litteraria*, X 1, 1998, s. 27-37. Genologie a proměny literatury. Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, Brno 1998, 154 s. *Ruský román znovu navštívený*. Historie, uzlové body vývoje, teorie a mezinárodní souvislosti: Od počátků k výhledu do současnosti. Ed.: Jaroslav Malina, obálka, grafická a typografická úprava Josef Zeman – Tomáš Mořkovský, Martin Čuta, ilustrace Boris Jirků. Nadace Universitas, Edice Scientia, Akademické nakladatelství CERM v Brně, nakladatelství a vydavatelství NAUMA v Brně, Brno 2005, 206 s.

textů – tedy buď jasně česky, nebo jasně v originále (slovo „život“ bychom v případě hagiografie měli asi překládat spíše jako „legenda“ – u vědomí žánrové synkretičnosti kyjevské literatury, jak můžeme nazývat celou literaturu Kyjevské Rusi – tedy od počátků do konce 13. století s orientačním bodem 1240, tedy dobytím Kyjeva chánem Batú).

Autorka pak pokračuje dál a problémem antinomie cizího a domácího narůstá a v syntéze se vrství: to je asi to nejzajímavější, co nám středověcí východní Slované (chcete-li Rusové) svou kulturou dávají. Zajímavé také je, že texty, které autorka rozebírá, patří dnes vlastně všem třem východoslovanským literaturám: jen ruská však problémem cizího a domácího dále intenzivně i extenzivně rozvíjela – je to dáno zcela jasně také jazykovou syntézou, jež v Moskevské Rusi a pak v Ruské říši pokračovala de facto až do první třetiny 19. století.

Knížka se příjemně čte, je psána jako svěží objevování, ale bohužel poněkud ignoruje řadu důležitých položek sekundární literatury: řekl bych, že je v tom trochu jednosměrná. To však nijak nesnižuje její význam, upozornění na tento problém, který v literatuře Kyjevské Rusi teprve začíná.

Ivo Pospíšil

O makedonském druhém Homérovi

V tzv. obrozenském období slovanských národů probíhaly četné stejné nebo podobné procesy, a proto slovanské (ovšem nejen slovanské) národní obrození má mnohé společné rysy. Slovanským národům bylo společné např. romantické hledání a oslava dávné minulosti, zápisy a vydávání sborníků lidových písní a dalších folklorních textů, tvorba mluvnice a slovníků (překládových i výkladových) a mnoho dalších rysů.

Již před mnoha lety jsem se pokusil odpovědět na otázku, proč mnozí slovanští obrozenští literární a kulturní tvůrci začali psát v jiném než v rodném (mateřském) jazyce, např. v němčině nebo v řečtině, ale svým pozdějším dílem psaným v mateřštině se postavili do čela obrozenských procesů a staly se z nich výrazné tvůrčí osobnosti. K takovým patřil např. K. H. Mácha, France Prešeren, Petar Preradović, Grigor Prličev a mnozí další.

Posledně jmenovaný se však od ostatních uvedených básníků přece jen v něčem liší. Proslavil se především poemami napsanými řecky. Studium života a díla Grigora Prličeva (1830-1893) se především bulharská a makedonská literární historie intenzivně zabývá již více než šest desítek let. Po dobře strukturované a odborně hodnotné bulharské monografii Kirila Topalova *Grigor Pärličev – život i delo* (Sofie 1982, 240 stran) jsme se nyní dočkali také monografie makedonské: Georgi Stalev, *Tvorečkiot lik na Grigor Prličev* (Institut za makedonska literatura, Skopje 2005, 296 stran). Každá z nich je přirozeně psaná ze zcela odlišných názorových pozic. Bez ohledu na to obě monografie přinášejí mnoho cenného materiálu o Grigoru Prličevovi jako jedné z nejvýraznějších tvůrčích osobností makedonské literatury 19. století.

Monografie jednoho z nejlepších makedonských literárních historiků G. Staleva je výsledkem jeho půlstoletého bádání, pečlivého shromáždování faktů, údajů, poznatků a důsledného sledování odborné literatury o této mnohodomé, lidsky i literárně značně složitě osobnosti. Ochridský rodák Grigor Prličev (řecky Grigorios Stavridis nebo Parlitsis) totiž vstřebal klasickou i soudobou řeckou a další evropskou kulturu, patřil k nejvzdělaněj-